

W kierunku lepszej ochrony chrześcijan – zmiany w projekcie ustawy

Trwają prace nad projektem ustawy „W obronie chrześcijan”, mającym zapewnić lepszą ochronę praw osób wierzących. Instytut Ordo Iuris zgłaszał publicznie uwagi do projektu, które znalazły odzwierciedlenie w pracach Podkomisji Stałej do spraw nowelizacji prawa karnego. Prawnicy wskazywali na konieczność uznania, że wypowiedzi motywowane religijnie są same w sobie zgodne z prawem. Jeśli zmiany zaproponowane przez Instytut zostaną uchwalone, zwiększy to ochronę osób wierzących, przy jednoczesnym poszanowaniu wolności wypowiedzi.

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza

Solidarna Polska ogłosiła 24 czerwca ubiegłego roku utworzenie Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „W obronie chrześcijan”. Celem komitetu było wniesienie do łaski marszałkowskiej projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny. Aktualnie projekt po pierwszym czytaniu w Sejmie oraz pracach w podkomisji sejmowej oczekuje na prace na dalszych etapach procedury legislacyjnej. Instytut Ordo Iuris opublikował komentarze popularnonaukowe dotyczące projektu oraz opinię prawną, z której wynikało, że projekt potrzebuje zmian, by mógł skuteczniej chronić chrześcijan.

Pierwotny projekt

Projekt zakłada trzy zmiany w przepisach Kodeksu karnego. Pierwszą z nich jest wprowadzenie do ustawy karnej art. 27a, który miałby wyłączać odpowiedzialność karną osoby korzystającej z wolności słowa i wolności wyrażania przekonań w sytuacjach, gdy wyrażane przez nią przekonania, oceny lub opinie znajdują oparcie w akceptowanym przez tę osobę systemie wartości, a równocześnie nie godzą w porządek prawny lub wolność sumienia i wyznania innej osoby. Projektowany przepis miałby brzmieć: „nie popełnia przestępstwa, kto wyraża przekonanie, ocenę lub opinię, związane z wyznawaną religią głoszoną przez kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej, jeżeli nie stanowi to czynu zabronionego przeciwko wolności sumienia i wyznania lub publicznego nawoływania do popełnienia przestępstwa lub pochwały jego popełnienia”.

Drugą zmianą jest modyfikacja art. 195 Kodeksu karnego, penalizującego złośliwe przeszkadzanie w aktach kultu religijnego. Projektodawca proponuje likwidację znamienia złośliwego charakteru zachowania sprawcy, które ogranicza karalność do działania sprawcy z zamiarem bezpośrednim kierunkowym. Artykuł ten aktualnie nie zabrania zatem samego przeszkadzania w aktach kultu, ale penalizuje jedynie sytuacje, gdy ma ono charakter „złośliwy”. Omawiany przepis w nowej wersji brzmiałby: „§ 1. Kto przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego

związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym”.

Ostatnia zmiana przewiduje rozszerzenie zakresu przedmiotowego przestępstwa określonego w art. 196 Kodeksu karnego. Projektodawca wskazuje na potrzebę rezygnacji ze znamienia „obrazy uczuć religijnych” i rozszerzenia znamienia tego przestępstwa o publiczne lżenie lub wyszydzanie dogmatów lub obrzędów kościoła. Nowy art. 196 otrzymałby brzmienie: „§ 1. Kto publicznie lży lub wyszydza kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej, jego dogmaty lub obrzędy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto publicznie znieważa przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych”.

Instytut Ordo Iuris zgadza się i popiera projektowane zmiany w art. 195 Kodeksu karnego, jednocześnie wskazując na potrzebne modyfikacje w pozostałym zakresie objętym projektem.

Co w zamian projektowanego art. 27a?

Instytut uważał za błędną koncepcję wprowadzania do Kodeksu karnego kontratypu, który opisany został w projektowanym art. 27a Kodeksu karnego. Właściwym rozwiązaniem identyfikowanego przez projektodawców problemu powinno być podkreślenie pierwotnej legalności wyrażania przekonań, ocen lub opinii związanych z wyznawaną wiarą głoszoną przez kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej. Oznaczałoby to przyznanie, że takie czyny same w sobie nie naruszają norm prawnych. W związku z tym, Instytut Ordo Iuris opowiadał się za wykreśleniem z projektu art. 27a. Jednocześnie Instytut postulował wprowadzenie zmian w ustawie z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, które zmierzałyby do podkreślenia wolności wyrażania przekonań religijnych oraz legalności tego rodzaju zachowań.

Legislacyjna odpowiedź prawodawcy

W pracach Podkomisji Stałej do spraw nowelizacji prawa karnego wypracowano rozwiązanie, zgodnie z którym art. 27a projektu został usunięty. W zamian przegłosowano nowelizację ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, która realizuje cel, dla którego zaprojektowany został art. 27a, lecz czyni to przy zastosowaniu właściwszych narzędzi prawnych. Zgodnie ze sprawozdaniem podkomisji stałej, w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania wprowadza się następujące zmiany:

„1) w art. 2 po pkt 3 dodaje się pkt 3a w brzmieniu:

„3a) wyrażać oceny lub opinie obecne w nauczaniu głoszonym przez kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej;”;

2) po art. 2 dodaje się art. 2a w brzmieniu:

„Art. 2a. Nikt nie może ponosić odpowiedzialności cywilnej, karnej lub innej odpowiedzialności prawnej za wyrażanie przekonań, ocen lub opinii obecnych w nauce głoszonej przez kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej; nie wyłącza to odpowiedzialności za zniewagę lub zakłócenie porządku lub spokoju publicznego ze względu na formę wyrażenia przekonania, oceny lub opinii”.

Zbyt szeroka ochrona wspólnot religijnych

W opinii Instytutu, projektowane sformułowanie art. 196 Kodeksu karnego należało poddać korekcie. W związku z tym, rekomendowaliśmy zmiany, które sprawią, że projektowane brzmienie art. 196 Kodeksu karnego będzie bardziej precyzyjne i skuteczne. Aktualna propozycja znajdująca się w sprawozdaniu podkomisji stałej jest zgodna z postulatami Ordo Iuris. Obecne brzmienie artykułu to:

„Art. 196. § 1. Kto publicznie łży kościół lub inny związek wyznaniowy o uregulowanej sytuacji prawnej lub wyszydza jego zasady doktrynalne lub obrzędy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto publicznie znieważa przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2 w czasie i miejscu odprawiania nabożeństwa lub wykonywania innego aktu religijnego lub za pomocą środków masowego komunikowania, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”

Sformułowanie paragrafu pierwszego, a w szczególności użycie określenia „łży” zamiast „znieważa”, penalizuje jedynie czyny o wyższym poziomie intensywności, charakteryzujące się rzucaniem obelg, a nie jedynie jednorazowym przekroczeniem granicy dopuszczalnej krytyki. Dzięki temu nienaruszona pozostaje wolność słowa, w tym wolność krytyki osób i instytucji.

Odnosnie paragrafu drugiego, trzeba przypomnieć, że orzecznictwo i część doktryny rozumieją „przedmiot” czci religijnej nie tylko jako coś materialnego, ale również postrzegają go w kategoriach podmiotowo-relacyjnych. W takim ujęciu przedmiotem czci religijnej pozostają przede wszystkim bóstwa i formy ich przedstawienia. Ponadto w pojęciu tym zawierać się będą postać, symbol, wizerunek, słowo, imię, rytuał, księga, inna rzecz lub miejsce objęte kultem religijnym według doktryny kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej.

Zwiększenie wymiaru kary za przerwanie aktów religijnych

Na etapie prac podkomisji stałej rozszerzono także uregulowanie w art. 195 Kodeksu karnego poprzez dodanie paragrafu trzeciego. Jego brzmienie wprowadza wyższy wymiar kary w wypadku już nie tylko do przeszkadzania, ale doprowadzenia do przerwania wykonywania aktu religijnego albo pogrzebu, uroczystości lub obrzędów żałobnych. W takiej sytuacji sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Lepsze prawo – skuteczniejsza ochrona

Uchwalenie projektu z powyższymi zmianami umożliwi skuteczniejszą ochronę wolności religijnej w Polsce. W przeciwieństwie do pierwotnego brzmienia projektu, nie będzie się już błędnie sugerować, że wypowiedzi motywowane religijnie są czymś niewłaściwym, za co jednak na mocy omawianej ustawy nie będzie się już karać. W miejsce tego, podkreśla się wolność i pierwotną legalność takich wypowiedzi oraz gwarantuje realizację tej wolności zarówno przez jednostki, jak i w ujęciu instytucjonalnym (nieingerencji w nauczanie wspólnoty religijnej). Ponadto zmiany w art. 196 Kodeksu karnego zagwarantują ochronę wolności słowa i dopuszczalnej krytyki przy jednoczesnym znacznym podniesieniu ochrony ludzi wierzących przed lżeniem, wyszydzaniem czy znieważaniem osób i rzeczy dla nich najświętszych.

Łukasz Bernaciński – członek Zarządu Ordo Iuris